13/08/2019

Τα τάματα των Τούρκων στην Παναγία της Αγιάσου

/ Επικαιρότητα

Θαύματα πολλά και μεγάλα αναφέρονται στην ιστορία του Προσκυνήματος και πολλά άπ' αυτά έχουν σαν αιώνιους μάρτυρες τα αναθήματα (τα τάματα), πού βρίσκονται σήμερα στο Ιερό Προσκύνημα της Παναγίας και πού προέρχονται όχι μόνο από Χριστιανούς, αλλά και από Μωαμεθανούς, πού πάνω στον πόνο τους κατέφευγαν στην Παναγία.
Έτσι ή ακτινοβολία του Ιερού Προσκυνήματος της Παναγίας γινόταν πανελλήνια όχι μόνο στο χώρο της σημερινής Ελλάδος, αλλά και σ' όλον τον Ελληνισμό της Μικρός Ασίας, από την οποία καράβια γεμάτα με προσκυνητές ερχότανε.

Όταν λέμε: Παναγία της Αγιάσου, εννοούμε την Ιερή «Εικόνα της Παναγίας της Αγιάσου"
Οι ιστορικές πληροφορίες πού έχουμε για την εικόνα αύτη μας φέρνουν χίλια εκατό περίπου χρόνια πίσω, στον ένατο αιώνα, στην εποχή της εικονομαχίας. Είναι γνωστό από την ιστορία, ότι εικονομάχοι απ΄ τη μια μεριά και φίλοι των εικόνων από την άλλη, αγωνίζονταν χρόνια και χρόνια στο Βυζάντιο. Παρεξηγημένες απόψεις και φανατισμοί έφεραν τρικυμία, που συγκλόνιζε όλη τη Βυζαντινή

Αυτοκρατορία. Η Πολιτεία άλλοτε έπαιρνε τη μία θέση και άλλοτε την άλλη. Ήταν επόμενο η ανάμειξη της Πολιτείας, που κρατά στα χέρια της την εξουσία να καταλήξει σε διωγμούς και βαναυσότητες.

Οι εικόνες όσο και αν ήταν ιερές και αξιοσέβαστες αλλά και αξιοθαύμαστες σαν έργα τέχνης, ήταν ο στόχος των εικονομάχων. Με μανία και πρωτοφανή ασέβεια γινότανε με το τσεκούρι καυσόξυλα.

Τότε, ευσεβείς άνθρωποι και μάλιστα κληρικοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πόλεις πού κατοικούσαν, να αυτοεξορισθούν, για να σωθούν, αλλά και να σώσουν άπ' τη μανία της καταστροφής ιερές εικόνες ή ιερά λείψανα και ιερά αντικείμενα.
Ένας τέτοιος αυτοεξόριστος ήτανε ο ιερεύς Αγαθών ο Έφέσιος για τον όποιο έχομε τις παρακάτω πληροφορίες.
Ό Αγαθών υπηρετούσε στα Ανάκτορα της Κωνσταντινουπόλεως επί αυτοκράτορας Λέοντος του Α'. του Ίσαύρου (775-780), ο όποιος υπήρξε εικονομάχος. Επειδή περιέπεσε στη δυσμένεια του Βασιλέως, λόγω των αντιθέτων φρονημάτων του, αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη και ήλθε στα μέρη της Παλαιστίνης, όπου το φρόνημα των Χριστιανών ήτο εικονόφιλο. Έμεινε εκεί δώδεκα χρόνια και παρακολουθούσε με ενδιαφέρον την εξέλιξη του κινήματος των εικονομάχων. Όταν πληροφορήθηκε ότι η Αυτοκράτειρα Ειρήνη η Αθηναία, πού είχε αγωνισθεί για την επαναφορά των Αγίων εικόνων εξορίστηκε στη Λέσβο και ότι στο νησί αυτό επικρατούσε φρόνημα εικονόφιλο, αναχώρησε από τα Ιεροσόλυμα και ήλθε στη Λέσβο, έχοντας μαζί του μια αρχαία βυζαντινή εικόνα της Παναγίας, διαστάσεων 0,56Χ0,62 παριστάνουσα τη Θεοτόκο σε προτομή, να βαστάζει στους κόλπους της τον Ιησού Χριστόν. Ή εικόνα είχε την επιγραφή "Μήτηρ Θεού Αγία Σιών».

Ό Αγαθών ο Έφέσιος έφερε και αλλά κειμήλια όπως ήταν ένας μικρός αργυρός σταυρός με τίμιο ξύλο, ένα χειρόγραφο Ευαγγέλιο του Ε' αιώνα και λείψανα του Αγίου Διονυσίου, προφανώς για να έλθει σε επαφή με την εξόριστη Βασίλισσα και μετά την καταστολή του εικονομαχικού κινήματος να μπορέσει να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη1.
Ό Αγαθών δεν παρέμεινε στην πόλη της Μυτιλήνης, ούτε σε άλλο παραθαλάσσιο χωριό, αλλά από τον φόβο των πειρατών, πού πολύ συχνά ενοχλούσαν τότε τα νησιά μας, προσχώρησε στο εσωτερικό του νησιού και έφθασε κάπου εδώ ανάμεσα στα βουνά και στα λαγκάδια της Αγιάσου.
Διάλεξε μια δασωμένη έρημη τότε τοποθεσία όπου σήμερα βρίσκεται το παρεκκλήσιο της Ζωοδόχου Πηγής, το γνωστό σαν άγιασμα, πίσω από το κτίριο του Αναγνωστηρίου της Αγιάσου. Ό τόπος αυτός λεγόταν "Καρυές", όνομα πού

πήρε από τη μεγάλη καρυδιά, πού βρισκότανε εκεί.
Σ’ αυτό το δασωμένο τόπο ασκήτεψε ο Αγαθών και μέσα σε μια κρύπτη πού έφτιαξε εκεί, έκρυψε την ιερή εικόνα με μεγάλη προσοχή και ευλάβεια, όπως και τα αλλά Ιερά κειμήλια, πού έφερε με τόσους κόπους και κινδύνους.

Σιγά-σιγά τον πλησίασαν άνθρωποι από γειτονικά μικρά χωριουδάκια της περιοχής. Από την “Πενθίλη” πού δεν υπάρχει πια σήμερα και πού μόνο ή τοποθεσία της είναι γνωστή με το όνομα “Μπιτζίλια”, εκεί κοντά στο χώρο πού έκτισε ο αείμνηστος Μητροπολίτης Μυτιλήνης “Ιάκωβος, ο από Δυρραχίου το έτος 1936 το Σανατόριο και πού τώρα μετατράπηκε σε «Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Ή θεομήτωρ», και από άλλο χωριό την “Καρύνη” στη γνωστή και σήμερα τοποθεσία με τα άφθονα και κρύα νερά.
Αρκετοί κάτοικοι των χωριών αυτών συνεπαρμένοι από την αγιότητα του Αγάθωνα, με χαρά έπαιρναν από την Καρύνη τον ανηφορικό και δύσβατο δρόμο, πού σήμερα, αν πάμε από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο, είναι περίπου 10 χιλιόμετρα, ή πάλι αυτοί πού ερχότανε από την Πενθίλη κατέβαιναν από την επίσης δύσβατη ρεματιά, όπου σήμερα είναι τα γραφικά εξωκκλήσια Ταξιάρχης, Αγ. Κωνσταντίνος και Αγ. Ιωάννης ‘Απέσου. Και όλοι αυτοί ήθελαν όχι μόνο να ακούσουν τα σοφά λόγια του Αγάθωνα, να εξομολογηθούν σ’ αυτόν, αλλά και να τον παρακαλέσουν να δεχθεί εμπιστευτικά και να τους αφήσει να προσκυνήσουν την εικόνα της Παναγίας και τα άλλα ιερά κειμήλια.
Δεν άργησαν πολλοί άπ’ αυτούς τους ευσεβείς ανθρώπους, να έλθουν για πάντα κοντά στον Αγάθωνα και να ασκητέψουν μαζί του, χτίζοντας εκεί ένα μοναστηράκι.
Πότε ακριβώς ήρθε ο Αγαθών στη Λέσβο δεν είναι ίσως γνωστό, Ίσως το 803, είναι όμως γνωστό, ότι ο Κύριος τον κάλεσε κοντά του την ήμερα της Υπαπαντής (2 Φεβρουαρίου) του έτους 830 μ.Χ.

Σύμφωνα με την επιθυμία του, οι μοναχοί τον έθαψαν λίγο πιο πέρα από το Μοναστήρι τους, στον τόπο ακριβώς πού σήμερα βρίσκεται ο ναός της Παναγίας.
Αυτοί εξακολούθησαν να μένουν στο μοναστήρι και μετά το θάνατο του Αγάθωνος και να κρύβουν και να φυλάγουν την εικόνα της Παναγίας και τα αλλά Ιερά κειμήλια με μεγάλη προσοχή και μόνο σε έμπιστους και πολύ γνωστούς για τα εικονόφιλα αισθήματα τους Χριστιανούς να τα δείχνουν και να επιτρέπουν να τα ασπάζονται. Και αυτό γινότανε μέχρι το έτος 842 πού νίκησαν οι φίλοι των ιερών εικόνων και έγινε η λεγόμενη αναστήλωση τους, δηλαδή τότε πού ξαναμπήκανε οί εικόνες στους ναούς, αφού σύμφωνα με τη διδασκαλία της Εκκλησίας, δεν λατρεύουμε τις ιερές εικόνες σαν να ήταν είδωλα θεών – αφού εμείς οι Χριστιανοί πιστεύουμε στον Ένα και μόνο αληθινό θεό- αλλά τις τιμούμε και τις προσκυνούμε εκδηλώνοντας την αγάπη μας και τον σεβασμό μας στα πρόσωπα πού εικονίζονται σ’ αυτές, όπως καθόρισε και η Ζ’ Οικουμενική Σύνοδος στο 787, πού έδωσε τη

λύση στο μεγάλο αυτό πρόβλημα της εικονομαχίας.

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Μετά από την Ζ’ Οικουμενική Σύνοδο, τη νίκη των εικονόφιλων και την αναστήλωση των εικόνων, πού οι Χριστιανοί μπορούσαν ελεύθερα να τιμούν και να προσκυνούν τιμητικά τις ιερές εικόνες, φανέρωσαν οι μοναχοί του Αγάθωνα, την εικόνα της Παναγίας και τα αλλά ιερά κειμήλια.
Από όλα τα μέρη του νησιού άρχισαν οι Χριστιανοί με πόθο θερμό να ανεβαίνουν στο μοναστήρι του Αγάθωνα, για να προσκυνήσουν το Τίμιο ξύλο και την εικόνα της Παναγίας. Τόση ήταν η προσέλευση του κόσμου όχι μόνο από τη Μυτιλήνη, αλλά και από τα απέναντι Μικρασιατικά παράλια, ώστε γρήγορα αναγκάστηκαν να χτίσουν μεγάλο ναό, ώστε να εξυπηρετεί τις χιλιάδες των προσκυνητών, πού ερχότανε με πεζοπορία ή με τα ζώα τους στη Μεγαλόχαρη.

Ερχότανε κάθε ένας με τον πόνο του, πολλές φορές φέρνοντας άρρωστους συγγενείς, με αφάνταστα μεγάλο κόπο. Σήμερα δεν μπορούμε καν να φανταστούμε τις δυσκολίες πού αντιμετώπιζαν αυτοί διασχίζοντας ανηφορικά μονοπάτια και χαράδρες, μια απόσταση σήμερα είκοσι επτά χιλιόμετρα από τη Μυτιλήνη, με θαυμάσιο τώρα ασφαλτοστρωμένο δρόμο.
Και όλοι ήθελαν, λαχταρούσαν να τους αξιώσει ή Χάρη της να πάνε στην Παναγία την “Αγία Σιών”. Έτσι ήταν γνωστή, γιατί έτσι έγραφε πάνω του το Ιερό εικόνισμα, αφού προερχόταν από τα Ιεροσόλυμα. Και λέγοντας πάμε στην Αγία Σιών σιγά-σιγά φτιάχτηκε το όνομα Άγιάσος. Τότε άρχισε να γίνεται και το χωριό γύρω από το Μοναστήρι, πού από το όνομα της εικόνας πήρε το όνομα Άγιάσος.

Οι προσκυνητές βέβαια, είχαν ανάγκη από τροφή, από κάποιο Πανδοχείο, ώστε να μπορούν να διανυκτερεύουν χωρίς κίνδυνο αφού και το κλίμα της Αγιάσου είναι αρκετά ψυχρό, με το υψόμετρο πού έχει 650 μ. Επίσης όλοι ζητούσαν και ένα βάζο, ένα μπουκαλάκι να βάλουν και να πάρουν μαζί τους, όταν θα έφευγαν άγιασμα. Άλλα που να βρεθούν τόσα μπουκαλάκια εκείνα τα χρόνια; Έξυπνοι και εφευρετικοί οι Άγιασώτες άρχισαν να κατασκευάζουν κανατάκια από κατάλληλο χώμα και αυτή ή ανάγκη για τη μεταφορά του αγιάσματος, έγινε ή αρχή να αναπτυχθεί στην Άγιάσο η αγγειοπλαστική σε βαθμό αξιοθαύμαστο.

Ή βαθιά πίστη, οι προσευχές των προσκυνητών καρποφορούσαν. Θαύματα πολλά και μεγάλα αναφέρονται στην ιστορία του Προσκυνήματος και πολλά άπ’ αυτά έχουν σαν αιώνιους μάρτυρες τα αναθήματα (τα τάματα), πού βρίσκονται σήμερα στο Ιερό Προσκύνημα της Παναγίας και πού προέρχονται όχι μόνο από Χριστιανούς, αλλά και από Μωαμεθανούς, πού πάνω στον πόνο τους κατέφευγαν

στην Παναγία.
Έτσι ή ακτινοβολία του Ιερού Προσκυνήματος της Παναγίας γινόταν πανελλήνια όχι μόνο στο χώρο της σημερινής Ελλάδος, αλλά και σ’ όλον τον Ελληνισμό της Μικρός Ασίας, από την οποία καράβια γεμάτα με προσκυνητές ερχότανε.
Ή μεγάλη προσέλευση των προσκυνητών συντελούσε να μεγαλώνει και να προοδεύει η Άγιάσος σαν χωριό.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Το έτος 1170 θεμελιώθηκε ο ναός στη θέση πού είναι σήμερα, δηλαδή στον τόπο όπου ήταν θαμμένος ο άγιος Αγαθών. Εκεί πάνω στο μνημείο του, είχαν γράψει: “Τύμβος μοναχο- πρεσβυτέρου Αγάθωνος Έφεσίου, κομιστού της αγίας εικόνος”.
Προτίμησαν αυτόν τον τόπο όχι μόνο για να τιμήσουν τον Αγάθωνα, αλλά ίσως και για να μεταφέρουν το Μοναστήρι τους στη νέα αυτή θέση, γιατί εκεί πού το είχαν χτίσει πρώτα ήταν βαθούλωμα και το χειμώνα πλημμύριζε από τα νερά, πού συσσωρεύονταν σ’ αυτό το μέρος.
Για το χτίσιμο του ναού έπρεπε να πάρουν άδεια από τον διοικητή της Λέσβου, πού τότε ήταν ο Κωνσταντίνος Βαλέριος. Έχουμε σαν ιστορικό ντοκουμέντο το έγγραφο της αδείας2.
“Βαλέριος Κωνσταντίνος Άρχων πάσης Λέσβου.
Έντεταλμένος του εν δόξη και αρεταίς περιβαλλόμενου και υπεράνω παντός γηϊνοκόσμου μεγίστου αυτοκράτορος απαξαπάσης Βυζαντινής Επικρατείας, Βαλέριος Κωνσταντίνος, Άρχων πάσης Λέσβου, εδρεύων Μυτιλήνην.
Συνειδώς Ικεσίας Χριστιανών οικούντων περίχωρα ορίοις και τόπου καλούμενον “Καρυαί”ένθα ενθρονισμένη ιερά σκήτη απεικόνισις Ύπεραγίας Θεομήτορος προελθούσης εξ Αγίας Σιώνος, πιστών και υποτελών ενδοξότατη και κοσμοκράτειρα αυτοκρατορία.
Δίδωμι αυτοίς ελευθερίαν οικοδμησίας Οικοθέου εν τω ονόματι και μνήμη Ύπεραγίας Δεσποίνης ημών Θεοτόκου εν θέσει, ένθα μιμνήσιον τύμβου + μοναχο- πρεσβυτέρου Αγάθωνος Έφεσίου κομιστού της αγίας εικόνος.
Εντέλλομαι δεκάρχην Ευμένιον χειροπαραδώσειν παρούσαν ικέταις”.
Βαλέριος Κωνσταντίνος Άρχων πάσης Λέσβου Εκ Μεγάρου του ΙΒ’ αιώνι Θ΄ έχει 17 Αυγούστου 1170

Το χτίσιμο του ναού βάσταξε τρία χρόνια. Ό ναός ήταν μικρότερος από το σημερινό. Στην είσοδο του ναού υπήρχε η παρακάτω επιγραφή: ΕΠΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΕΚ ΚΟΜΝΗΝΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ ΒΑΛΕΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΕΡΙΜΝΗ ΠΙΣΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΑΓΑΘΩΝΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥ ΣΕΠΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΚΟΜΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΗ 15ηΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1173.

Μαζί με το ναό οι μοναχοί έχτισαν πολλά κελλιά όχι μόνο για τις δικές τους ανάγκες, αλλά και για τη φιλοξενία των προσκυνητών. Τούτο φαίνεται και από την επιγραφή πού έγραψαν στην είσοδο των κελλιών του ξενώνα: «ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΣ ΤΗΣ ΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΝΤΑΣ ΠΡΟΣΗΝΩΣ ΔΕΧΟΜΑΙ ΕΚ ΚΑΡΔΙΑΣ» Από το 1173 πού τελείωσε και εγκαινιάστηκε ο ναός αυτός, διατηρήθηκε επί 633 χρόνια, δηλαδή μέχρι το έτος 1806, πού αναγκάστηκαν να τον κατεδαφίσουν, διότι έγινε επικίνδυνα ετοιμόρροπος, και να χτίσουν στην ίδια θέση νέο ναό, πολύ μεγαλύτερο από τον πρώτο, αν και οι τουρκικές αρχές απαγόρευαν να χτίζονται ναοί μεγαλύτεροι από αυτούς πού υπήρχαν σε κάθε τόπο. Αξίζει στο σημείο αυτό να μεταφέρουμε τη σχετική περικοπή από το βιβλίο “Ιερά Προσκυνήματα Αγιάσου” του Στρατή Κολαξιζέλλη.

“Δια να την κτίσουν μεγαλυτέραν οι προαναφερθέντες, εφιλοξένησαν τον υπάλληλον πού ήρθε στην Άγιάσο όσον ήτο δυνατόν καλύτερα. Την επαύριον έβαλαν γιουβέτσι εις τον φούρνον, υποδείξαντες εις τον φούρναρην να το ψήσει. Περί τις δύο ώρες μετά το μεσημέρι και αφού έφαγαν μαζί του με πολύ αργόν ρυθμόν πήγαν εις το οικόπεδον της εκκλησίας κατά την ώραν του Εσπερινού. “Ωσπου να βρουν με το βήμα της χελώνης το μέρος από το όποιον ανατέλλει ο ήλιος, να μετρήσουν το μήκος και το πλάτος, να στηρίξουν εις όλες τις γωνίες πασσάλους τους οποίους να δέσουν με σχοινί, και να δέσουν τις δύο άκρες του σχοινιού με κόμβον, επί του οποίου ο υπάλληλος να κολλλήσει βουλοκέρι, και να αποτυπώσει έπ’ αυτού την μετάλλινη σφραγίδα του, ο ήλιος βασίλεψε, και η κατάθεσις του θεμελίου λίθου ανεβλήθη δια την αυριανήν ημέραν.
Για το σχοινί οι ενδιαφερόμενοι χρησιμοποίησαν το εντόπιο αιγοτρίχινο ελαστικό καζίλι, χωρίς να το τεντώνουν.

Την νύκτα μετεκίνησαν τους πασσάλους προς τα έξω, τεντώσαντες το καζίλι χωρίς όμως να βλάψουν το αποτύπωμα της σφραγΐδος. Το πρωΐ ο υπάλληλος είδεν, ότι το αποτύπωμα της σφραγίδας ήτο σε καλήν κατάστασιν και έδωκε την ΄άδειαν να κτίζουν. Εις το τέλος είδεν, ότι η νέα εκκλησία έγινε λίγο, μεγαλύτερα της προϋπαρχούσης, αλλά δεν τους ετιμώρησε, διότι υπήρχε και το ελαφρυντικό νομικό αξίωμα: “Ότι οποιοδήποτε εκτίσθη, είναι καλά κτισμένο”, το όποιον εγνώριζαν και οι ενδιαφερόμενοι”.

Ή ανέγερση του ναού έγινε με πρωτοβουλία του τότε Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ιερεμία του μετέπειτα Οικουμενικού Πατριάρχου και των προεστών της Κοινότητος Αγιάσου, πού φρόντιζαν για το ναό, αφού πια από το 1783 είχε διαλυθεί το Μοναστήρι του Αγάθωνα και ο ναός είχε γίνει Ενοριακός για την Κοινότητα και Ενορία της Αγιάσου.
Ό ναός αυτός δεν ήταν θέλημα Θεού να διατηρηθεί και να εξυπηρετήσει τους Χριστιανούς. Άρχισε, όπως είπαμε, να χτίζεται το 1806 και ενώ υστέρα από 6 χρόνια ήταν σχεδόν έτοιμος – τότε έκαμαν τις τελευταίες διακοσμήσεις του ναού και τα ξυλόγλυπτα – τη νύχτα της 6ης Αυγούστου 1812 καταστράφηκε από πυρκαϊά, πού έκαψε ένα μεγάλο τμήμα της Αγιάσου.
Ευτυχώς η εικόνα της Παναγίας και οι περισσότερες αγίες εικόνες σώθηκαν, αλλά ο ναός ολόκληρος, το καμάρι των Άγιασωτών, έπρεπε να ξαναχτιστεί.
Με ενέργειες του Μητροπολίτου Μυτιλήνης του μετέπειτα Πατριάρχου Αλεξανδρείας Καλλινίκου έγινε Ιρανός σ’ όλο το νησί, αλλά και στη Μ. Ασία για την ανοικοδόμηση του ναού. Έτσι στα 1815 ξαναχτίζεται ο τρίτος κατά σειρά ναός, αυτός πού υπάρχει σήμερα.

Για την ανέγερση του ναού έδωσε αδεία ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β’. Ό ναός είναι τρίκλιτη βασιλική με τρεις κόγχες Ιερού Βήματος και τρεις αγίες Τράπεζες και μεγάλο γυναικωνίτη.
Το μήκος του ναού είναι 32,20 μέτρα και το πλάτος 26,20 μέτρα. Το τέμπλο είναι μαρμάρινο, όπως και ο δεσποτικός θρόνος με τέχνη εξαίρετη. Ή εσωτερική διακόσμηση του ναού συμπληρώθηκε και με νέο Έρανο, το έτος 1838 επί Μητροπολίτου Μυτιλήνης Πορφυρίου. Τότε τοποθετήθηκε στο Νάρθηκα η επιγραφή “ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΓΩΓΕ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΑΓΙΑΣ ΣΙΩΝ ΜΗΤΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΤΩΝ ΟΡΑΤΩΝ ΟΣ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΗΓΕΡΜΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1815 ΚΑΙ ΟΙΑΝ ΕΝΤΕΛΕΙΑΝ ΑΘΡΟΙΣ ΛΑΜΒΑΝΩΝ ΤΟ 1838 ΑΔΡΑ ΔΑΠΑΝΗ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΩΝ ΑΠΑΣΩΤΩΝ ΣΥΝΔΡΑΜΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΛΩΝ ΕΞΩΘΕΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΑΛΛ Ω ΜΗΤΕΡ ΕΛΕΟΥΣ ΤΕ ΕΥΣΠΛΑΓΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ ΣΩΖΕ ΠΑΝΤΑΣ ΗΜΑΣ ΕΚ ΝΟΣΩΝ ΔΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΛΕΘΡΙΩΝ ΚΑΚΩΝ”.

Κατά τα νεώτερα χρόνια, τα μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821, το Προσκύνημα της Αγιάσου παρουσίασε αξιόλογη ανάπτυξη, με το θερμό ενδιαφέρον πού έδειξαν γι’ αυτό οι δύο μεγάλοι Μητροπολίτες της Μυτιλήνης Ιάκωβος από Δυρραχίου (1925-1958) και Ιάκωβος ο από Σισανίου και Σιατίστης (1958-1987), ο Αρχιερατικός Επίτροπος Πρωτοπρεσβύτερος Εμμανουήλ Μυτιληναίος (1937-1940) και άλλοι.
Με πρωτοβουλία του λόγιου πρωτοπρ. Εμμανουήλ Μυτιληναίου το Ιερό Προσκύνημα εξέδιδε το περιοδικό “Αγία Σιών”, στο όποιο δημοσιεύθηκαν πολλές σοβαρές μελέτες. Με πρωτοβουλία του ιδίου άνω των εκατό διαφόρων μεγεθών

φορητές εικόνες, χρονολογούμενες από τον 9ον μέχρι τον 19ον αιώνα, συγκεντρώθηκαν και φυλάχθηκαν σε ειδικές προθήκες μέσα στο ναό, ενώ άλλες ένδεκα περιμάζεψε ο Αρχιερατικός Επίτροπος πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Παπουτσέλης (1944-71). Επίσης πολύτιμες υπηρεσίες προσέφεραν οι Αρχιερατικοί Επίτροποι Άρχιμ. Ιάκωβος Μαλλιαρός μετέπειτα Μητροπολίτης Μηθύμνης, Άρχιμ. Θεόκλητος Σεκέρης, Οικον. Νεκτάριος Χατζηπροκοπίου και άλλοι δια την καλήν διατήρηση των αρχείων και κειμηλίων του ναού, την ευπρέπειαν αυτού και την ευεργετική και πνευματική ακτινοβολία του σ' όλη την Ελλάδα.

Κατά το έτος 1963 με πρωτοβουλία του Ιερομόναχου Φωτίου Λαυριώτου συνέθεσε ο Υμνογράφος της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης Ιερή Ακολουθία, πού αναφέρεται στη μετακομιδή της Ιερής Εικόνος. Την ακολουθία βλέπε στο τέλος του βιβλίου τούτου.

Με τις ενέργειες του άειμν. Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ιακώβου του από Σισανίου και Σιατίστης κατά το έτος 1971 το Ιερό Προσκύνημα της Αγιάσου αναγνωρίσθηκε και κατά νόμον "Ιερό Προσκύνημα" και διοικείται, ως ορίζει ο νόμος, από 5μελή Διοικούσα Επιτροπή.
Κατά το έτος 1977 έγινε η τελευταία ριζική εσωτερική ανακαίνιση του Ιερού Ναού του Προσκυνήματος, για την οποία δαπανήθηκε το ποσό του 1.300.000 δραχμών. Το έργο ανέλαβε και εξετέλεσε πολυμελής ειδική επιτροπή, ή οποία συγκέντρωσε τα χρήματα και ανέθεσε την ανακαίνιση του ναού σε ειδικό διακοσμητή των Αθηνών, ονομαζόμενο Κωνσταντίνο Σαμαρτζή.

ΤΟ ΑΝΕΛΠΙΣΤΟ ΕΥΡΗΜΑ

Ξεκινώντας από τον Ιερομόναχο Αγάθωνα, πού έφερε την Ιερή εικόνα της Παναγίας, παρακολουθήσαμε στις προηγούμενες σελίδες πώς άρχισε να συγκεντρώνεται ο κόσμος γύρω στο ιερό προσκύνημα, πώς χρειάστηκε να χτιστεί ο πρώτος και έπειτα ο δεύτερος και τρίτος ναός και είδαμε πώς με τη χάρη της Παναγίας έγινε πανελλήνιο Προσκύνημα και πώς είχε τούτο σαν συνέπεια να αναπτυχθεί γύρω άπ' αυτό η κωμόπολη της Αγιάσου σαν θρησκευτικό κέντρο με πλούσια πνευματική ακτινοβολία, αλλά είναι τώρα καιρός να επανέλθουμε στην Ιστορία της Ιερής εικόνας της Παναγίας.
Επί αιώνες, όταν ερχότανε οι Χριστιανοί στο ναό της Παναγίας, έβλεπαν με κατάνυξη στο συνήθη τόπο, δίπλα στην ωραία Πύλη μια ωραία εικόνα της Παναγίας να κρατά στην αγκαλιά της το Χριστό. Όλη η εικόνα ήταν, όπως είναι και σήμερα, ντυμένη με πλάκα επίχρυση, με καλλιτεχνικά σχέδια και πολύτιμα πετράδια, πού λάμπουν στο φως των κανδηλιών.
Στη γιορτή της Παναγίας, στις 15 Αύγουστου κάθε χρόνο, από παιδιά βλέπαμε την ίδια εικόνα κατά τη λιτάνευση της εορτής, να τη σηκώνουν με κόπο και να την

περιφέρουν με ευλάβεια αυτοί πού ήθελαν να την κρατήσουν.
Φαινότανε πολύ βαριά, γιατί το πάχος της εικόνας ήταν περίπου μια σπιθαμή και όλο το πάχος αυτό της εικόνας, όπως και το πίσω μέρος αυτής, ήταν ντυμένο με βυσσινί βελούδο.
Όμως στην Άγιάσο υπήρχε ή παράδοση, αιώνες τώρα, ότι μέσα στο πάχος αυτής της εικόνας ήταν κρυμμένη ή παλαιά εικόνα του Αγάθωνα και πού ήταν και αυτή, κατά την παράδοση, έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Όμως η παράδοση έλεγε, και κάτι άλλο: ότι θα πέθαινε αυτός πού θα τολμούσε να ξηλώσει, να ανοίξει κατά κάποιο τρόπο ή για οποιοδήποτε λόγο, το πίσω μέρος της εικόνας.
Κατά το έτος 1938 ο αείμνηστος Μητροπολίτης Ιάκωβος ο από Δυρραχίου αποφάσισε να ερευνήσει και να λύσει το πρόβλημα αυτό. Με τη σύμφωνη γνώμη του δραστήριου τότε Αρχιερατικού Επιτρόπου Πρωτοπ. Εμμανουήλ Μυτιληναίου, και τη συναίνεση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Ναού, αποφάσισε να ερευνήσει την εικόνα παρουσία και άλλων μαρτύρων.
Ή έρευνα έγινε στο γραφείο του ναού. Ήταν παρόντες ο Μητροπολίτης, ο τότε Πρωτοσύγκελος, μετέπειτα Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ιάκωβος ο από Σισανίου και Σιατίστης, ο Αρχιερατικός Επίτροπος Έμμ. Μυτιληναίος, ο Ρώσος τεχνίτης Βασίλειος Ραχτσέβσκυ, ειδικός συντηρητής εικόνων του Βυζαντινού Μουσείου Αθηνών, πού για τον σκοπό αυτό κάλεσε στη Μυτιλήνη ο Μητροπολίτης, παρίσταντο επίσης και όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ναού.
Έβγαλαν τότε με προσοχή και Ιερή αγωνία το πρώτο βελούδινο κάλυμμα και στη συνέχεια το δεύτερο, το τρίτο, το τέταρτο, γιατί φαίνεται ότι με το πέρασμα των χρόνων, όταν ξεθώριαζε ή σχιζότανε το ύφασμα, έβαζαν πάνω σ' αυτό το παλαιό ένα καινούργιο κάλυμμα. Έτσι βγάζοντας ένα-ένα τα από αιώνων αλλεπάλληλα καλύμματα, βρήκαν ένα ξύλινο κιβώτιο και μέσα σ' αυτό την εικόνα της Παναγίας, πού έφερε ο Αγάθων, τυλιγμένη προσεκτικά με ύφασμα βουτηγμένο, εμποτισμένο, σε κηρομαστίχα, που χρησιμοποιείται σαν ζεστός πολτός κατά τα εγκαίνια της Αγίας Τράπεζας των ναών.
Ή χαρά, η συγκίνηση ήταν αδύνατον να περιγραφεί για το μεγάλο, το θείο εύρημα. Με μεγάλη προσοχή ξετύλιξαν το ύφασμα. Όλοι με δάκρυα στα μάτια, με ρίγη συγκινήσεως ασπάσθηκαν την εικόνα, την θύμιασαν και έψαλαν τροπάρια στη θεομήτορα.
Ή εικόνα ήταν σαν αύτη πού ήξεραν, δηλαδή αύτη πού έβλεπαν και προσκυνούσαν οι πιστοί στο τέμπλο της εκκλησίας, με την επίχρυση επένδυση. Απεδείχθη έτσι, πώς αυτή ήταν πιστό αντίγραφο της κρυμμένης παλαιάς εικόνας του Αγάθωνα.
' Αλλά ή εικόνα πού βρέθηκε ήταν φοβερά κατεστραμμένη. Πολλά κομμάτια από ξύλο της εικόνας είχαν αποσαθρωθεί, είχαν μαδύσει. Ό Ρώσος τεχνίτης κάθισε αρκετό καιρό στη Μυτιλήνη και δούλεψε μερόνυχτα πάνω στην εικόνα προσπαθώντας να την καθαρίσει, και όπου το ξύλο είχε μαδήσει, το

αντικαθιστούσε με κομμάτια ειδικού φελλού, πού τον συναρμολογούσε σαν ειδικός συντηρητής εικόνων.
Από τότε αποφασίστηκε να γίνει ένα μαρμάρινο προσκυνητάρι, μπροστά στην εικόνα της Παναγίας, πού βρίσκεται στο τέμπλο και πάνω σ' αυτό να τοποθετηθεί μόνιμα και ασφαλισμένα μέσα σε ξύλινη θήκη με διπλό κρύσταλλο ή αρχαία πολύτιμη εικόνα. Εκεί την βλέπουμε και την προσκυνάμε σήμερα. Είναι φανερό, ότι οι παλαιοί εκείνοι Χριστιανοί, όταν είδαν ότι η εικόνα της Παναγίας άρχισε να καταστρέφεται, ανέθεσαν σε καλό αγιογράφο να κάνει ένα πιστό αντίγραφο της εικόνος για να κρύψουν την παλαία. Ή εικόνα – αντίγραφο είναι έργο εξαίρετο Βυζαντινής τέχνης. Οι ειδικοί λένε, ότι έγινε κατά τους χρόνους της αλώσεως, δηλαδή γύρω στο 1453. Έγινε στις διαστάσεις της παλαιάς. Έχει επίχρυση καλλιτεχνική επένδυση καμωμένη έτσι ώστε να ξεκλιδώνει και να ανοίγει σαν παράθυρο, για να φαίνεται η εικόνα.

ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ

α) Στο προαύλιο του ναού υπάρχει το παρεκκκλήσιο των Αγίων Αποστόλων.
β) Παλαιό κτίριο πού επισκευάσθηκε ριζικά (αναπαλαιώθηκε) κατά το έτος 1965. Σ' αυτό στεγάζεται η αίθουσα υποδοχής (το λεγόμενο Συνοδικό) τα δωμάτια φιλοξενίας του Μητροπολίτη και του Ιεροκήρυκα, τα δύο Μουσεία- Βυζαντινό και Λαϊκό – Δωμάτια, αποθήκες και στο ισόγειο επτά (7) ενοικιαζόμενα καταστήματα,
γ) Τέσσερα (4) κτίρια παλαιών ξενώνων, πού διαθέτουν συνολικά 65 δωμάτια, για τη φιλοξενία προσκυνητών.
δ) Ό ένας ξενώνας στη θέση Σταυροί πού έχει χτιστεί το 1931 με κάπως ιδιόρρυθμο σχέδιο και σήμερα στεγάζει το Α.Τ. Αγιάσου, το Υποθηκοφυλακείο, τα Φροντιστήρια Ξένων Γλωσσών κ.λ.π.).
ε) Κτίριο Πνευματικού Κέντρου και Ξενοδοχείο.
Τούτο κτίστηκε κατά το έτος 1971 με τη φροντίδα του τότε εκκλησιαστικού συμβουλίου πού αποτελούσαν, ο γράφων το παρόν ως Αρχιερατικός Επίτροπος τότε, ο Ευστράτιος Τζίνης, ο Κλεάνθης Καλδέλλης, ο Χαράλαμπος Εύσ. Πανταζής και ο Μιλτιάδης Έπαμ. Ψυρούκης.
Ή αποπεράτωση του έργου έγινε το έτος 1979. Δαπανήθηκε το ποσό των 7.300.000 δραχμών, από το όποιο τα έξι εκατομμύρια διέθεσε το Ιερό Προσκύνημα και ευσεβείς δωρητές. Το 1.300.000 δραχμές ήταν κρατική επιχορήγηση, πού εξασφάλισε με ενέργειες του ο αείμνηστος Μητροπολίτης Μυτιλήνης Ιάκωβος από τον τότε Υπουργό Πολιτισμού και Επιστημών Δημήτριο Νιάνια. Τα σχέδια είναι του Αρχιτέκτονα Γ. Γιαννουλέλη.
Στο ισόγειο του κτιρίου υπάρχει και λειτουργεί το Πνευματικό Κέντρο του Προσκυνήματος, καθώς και το γραφείο του Αρχιερατικού Επιτρόπου και το Εξομολογητήριο.

Στους Α’ και Β’ ορόφους λειτουργεί το Ξενοδοχείο “Αγία Σιών” 14 δωματίων και 28 κλινών.
στ) Εκκλησιαστικό Μουσείο.
Από το έτος 1972 λειτουργεί το Εκκλησιαστικό Μουσείο, στο όποιο φυλάσσονται: Ό σταυρός με το Τίμιο Ξύλο πού έφερε, ο Αγαθών, δύο μεμβράνινα φύλλα Ευαγγελίου του Ε’ αιώνα, ίσως αυτού πού έφερε ο Αγαθών, ιερά Ευαγγέλια, δύο λειψανοθήκες, δισκοπότηρα, ποιμαντικές ράβδοι, παλαιά κανδήλια, ιστορικά, χρυσοκέντητα άμφια και κυρίως ένα επιτραχήλιο του 16ου αιώνα με 55 χρυσοκέντητες εικόνες και άλλα ιερά κειμήλια μεγάλης αξίας.
ζ) Λαογραφικό μουσείο.
Από το έτος 1982 λειτουργεί το Λαογραφικό Μουσείο με πολύτιμα έργα λαϊκής τέχνης (κεντήματα, υφαντά, ενδυμασίες, παλαιά χάλκινα σκεύη, κοσμήματα, νομίσματα και αλλά αντικείμενα).

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

α) Ό Σταυρός με το τεμάχιο τιμίου Ξύλου πού έφερε Ό Αγαθών. Είναι μικρός ασημένιος Σταυρός διαστάσεων 6Χ3 εκατοστών, πού έχει στο κέντρο τεμάχιο τιμίου Ξύλου. Για να χρησιμοποιείται ευχερέστερα κατά τις ήμερες των εορτών της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου) και της Κυριακής της Σταυροπροσκυνήσεως κατά τη θεία λειτουργία και την προσκύνηση των Χριστιανών, ο μικρός αυτός Σταυρός τοποθετήθηκε στο κέντρο μεγαλύτερου Σταυρού στολισμένου με σμάλτο και με κατάλληλη επίσης σμαλτοποίκιλτη βάση σε ειδικό δίσκο, όπως φαίνεται στην εικόνα του όπισθεν εξωφύλλου όπου διακρίνεται στο μέσον ο Σταυρός του Αγάθωνα.
β) Ή εικόνα του Χρίστου στο τέμπλο του ναού. Όταν κάηκε ο ναός κατά το έτος 1812, κάηκε και ή εικόνα του Χρίστου, πού είχε τοποθετηθεί στο τέμπλο του ναού. Ό αείμνηστος Μητροπολίτης Ιάκωβος ο από Δυρραχίου “θέλοντας να έχει ο ναός του Ιερού Προσκυνήματος στο τέμπλο του εικόνα του Κυρίου ανάλογη περίπου με την εικόνα της Παναγίας αρχαιολογικής αξίας παραχώρησε και μετέφερε και τοποθέτησε στο ναό του Προσκυνήματος την εικόνα του ΙΕ’ αιώνα του Μητροπολιτικού αγροκτήματος “Δαμάνδριον”.
γ) “Αγια Λείψανο. Σε μεγάλη σχετικά αργυρή λειψανοθήκη με καλλιτεχνικές διακοσμήσεις, φυλάσσονται τμήματα ιερών λειψάνων των αγίων Διονυσίου, Στυλιανού, Τρύφωνα, Μιχαήλ Επισκόπου Συνάδων και άλλων αγίων.
δ) Ιερά Ευαγγέλια. Ευαγγέλιο μεγάλου σχήματος επιχρυσωμένο με θαυμάσιες και ιστορικές επιγραφές, έντυπο του 1791.
— Ευαγγέλιο χειρόγραφο διαστάσεων (0,15Χ0,10), στο όποιο έχουν βρεθεί ραμμένα δύο φύλλα μεμβράνινου χειρογράφου ευαγγελίου, κατά πάσαν πιθανότητα εκείνου πού έφερε ό Αγαθών.

— Ιερό Ευαγγέλιο διαστάσεων (0,14Χ0,10) χειρόγραφο, άχρονολόγητο.
— Ιερό Ευαγγέλιο με επίχρυσες πλάκες, σμάλτα, έντυπο Βενετίας του έτους 1752.
ε) Ιερά Σκέυη. Έξη (6) “Αγια Δισκοπότηρα με θαυμάσιες διακοσμήσεις, δώρα Πατριαρχών, Αρχιερέων και άλλων ευσεβών, οκτώ (8) σταυροί Αγιασμού με ξυλόγλυπτες και ωραίες διακοσμήσεις, αρτοφόρια, επίχρυσες “κιβωτοί” λιβανοθήκες για μεγάλες λιτανείες, αργυρά κατσία, θυμιατήρια, δύο ποιμαντορικές ράβδοι, εξαπτέρυγα, παλαιές ιστορικές κανδήλες με αξιόλογες επιγραφές, ιερά αντιμήνσια και αλλά.

Υποσημειώσεις:
1. Από το βιβλίο Ιακώβου Γ. Κλεομβρότου, Μητροπολίτη Μυτιλήνης “Ή Παναγία της Αγιάσου” Μυτιλήνη 1982 σελ. 9-10 όπου δηλώνει ότι τις πληροφορίες αυτές πήρε από το βιβλίο του Στρ. Κολαξιζέλλη “Θρύλος και Ιστορία της Αγιάσου” Μυτιλήνη 1947
2. Μεταφέρουμε το κείμενο του εγγράφου, όπως έχει δημοσιευθεί στο βιβλίο του αειμνήστου Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ιακώβου Κλεομβρότου πού προαναφέραμε με την παρατήρηση ότι όπως έχει γράψει ο αείμ. Έμμ. Μυτιληναίος το κείμενο δημιουργεί ερωτηματικά ως προς τη γλώσσα και τη χρονολογία. Ίδε προαναφερθέν βιβλίο σελ. 12.

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΑΓΙΑΣΟΥ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ 1992